

((بررسی جایگاه عقل در مفهوم معماری از دیدگاه اندیشمندان و نظریه پردازان جهان))

مهندس امید شاه محمدی^۱، دکتر علیرضا جزء پیری^۲، دکتر پریسا احدی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد هیدج

omidshahmohammadi62@gmail.com

۲- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد هیدج alireza_jpiry_61@yahoo.com

۳- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر ahadi.art@gmail.com

❖ چکیده

معماری عرصه اندیشه و عملکرد انسان ها در هستی بوده و به عنوان عنصری مصنوعی و تحمیلی به هستی در یک رابطه متقابل و دو طرفه با آن قرار دارد. از این رو درک این رابطه و تأثیرات آن می تواند راه گشای زندگی بهتر و روابطی انسانی تر گردد. با توجه به این که روابط حاکم بر هنرمند و اثر هنری رابطه متقابل ذهن و عنصر شکل یافته است؛ بنابراین درک ایده ها و مفاهیم تأثیر گذار در معماری بسیار حائز اهمیت است. نمود فلسفه رنه دکارت در هنر و معماری به واسطه جمله معروفش «من می اندیشم پس هستم» که بیانگر واکاوی اندیشه او در شناخت معرفت انسانی مبتنی بر ارائه اصل فلسفه تحلیلی است. بر اساس اصول و مبانی شناخت در اندیشه اسلامی، زاویه ای که از آن هر چیزی و از آن جمله مبانی معماری اسلامی مورد مطالعه، تعریف و تحلیل قرار می گیرد، زاویه عقل و حکمت است. هنرمند، معمار مسلمان، از راه دل «از دریچه عقل و حکمت الهی»، ملکوت «یعنی جنبه باطنی و عقلانی»، هستی و موضوعات جاری در آن «از جمله حقیقت باطنی اثر» را مورد مطالعه قرار می دهد، و به دانشی شفاف، حقیقی و مطابق با واقع دست می یابد. براساس این بینش، شفافیت، خوانایی، پایداری و استحکام ساختار نظری و عملی هر چیزی، در پایداری و استحکام ذاتی عقل مایه به کار گرفته شده

در آن است. تردیدآلود بودن و مشکوک بودن، ابهام و تزلزل پذیری در هر نظامی «از جمله نظام سازمانی یک شهر» نتیجه مستقیم جهل «یعنی عدم عقل محوری و یا عدم فعالیت عقل در آن» است. بهره مندی معمار و معماری از اندیشه ای عقل مند و برهانی «و به عبارتی، دارای استدلالات منطقی»، آن ها را از انواع شک ها و تردیدهای ممکن می رهند، و نوعی استحکام و استقلال و پایداری حقیقی و اصیل و تزلزل ناپذیر در مفهوم، ساختار انسانی و حتی کالبدی شهر به وجود می آورد. ذات عقل، «یکتایی» است و میوه آن، وحدت و یگانگی است، و هرگز کثرت و تضاد و تزاخم در آن راه ندارد. در این مقاله سعی بر آن بوده است تا بواسطه نظریات متفکران بنام متقدم و متاخر و با معرفی یک مطالعه تطبیقی که نتایجش نشانه راهی برای روشن شدن تفکرات معمارانه در سطح آکادمیک مهیا گردد و برای معماران نوگرا اندیشه ای فرازمند در جهت کاربست نظریات فیلسوفان و اندیشمندان معاصر تبیین نماید.

❖ **کلید واژه ها:** خردگرایی، اصالت عقل، معرفت انسانی، عقل و حکمت، هنر و معماری

۱- مقدمه :

❖ خردگرایی و تعقل انسان ها که بواسطه مغز صورت میگیرد، خواستگاه تفکر در نگرش انسان به محیط پیرامونی خود اوست. مغز تنها عضو بدن انسان است که هنوز نحوه ی عملکرد آن به طور کامل شناخته نشده است. البته مطالب زیادی راجع به مغز میدانیم اما سؤال های مبهم زیادی نیز وجود دارند. مثلاً به هیچ وجه نمیدانیم که فرآیند شناخت در مغز انسان چگونه تحقق میابد، البته این سؤال درباره ی حیوانات نیز پاسخ داده شده نیست. این چالش به عنوان آخرین جبهه ی جست و جو برای شناخت بدن انسان نوید افق های بسیار جالب و باورنکردنی در چارچوب ذهن انسان از دنیای اطراف را میدهد.